

Роман ТОЛПЕЖНИКОВкандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємств,
Приазовський державний технічний університет**Олександр ПАСТОЩУК**аспірант, асистент кафедри економіки підприємств,
Приазовський державний технічний університет

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОЦІНКИ БІЗНЕСУ

У статті розглянуто основні методи розрахунку продуктивності праці, їх тлумачення у сучасній літературі та запропоновано власне визначення поняття «продуктивність праці» та розрахунок цього показника задля оцінки вартості підприємства.

Ключові слова: продуктивність праці, оцінка бізнесу, ефективність, аутсорсинг

Методика обчислення показників продуктивності праці має дуже важливе значення як у практичному, так і у теоретичному плані. Численні показники продуктивності лише умовно її відображають, а єдиного «ідеального» показника, який би був однаково правильним для підприємств різних галузей, не існує. Показник продуктивності праці насамперед має повною мірою характеризувати результативність витрат праці на виробництво одиниці продукції, втілювати єдиний підхід до визначення рівня продуктивності праці, забезпечити порівнюваність показників на різних підприємствах та прозорість, для заохочення робітників підвищувати продуктивність праці. Тому основною метою статті є дослідження наявних показників продуктивності та розробка показника, який би максимально втілював саму сутність поняття «продуктивність праці» при визначенні ринкової вартості підприємства.

Складність обґрунтування вибору конкретного показника продуктивності праці полягає у тому, що на сьогодні нараховується не менше ніж 500 методів визначення продуктивності продукції, які використовуються у плануванні, в оперативному керівництві, у статистичній звітності, в інженерно-економічному та науковому аналізі. Результати праці (об'єм продукції або роботи, ефект виробництва і т.п.) демонструються через 34 показники, а витрати праці – більш ніж через 15

Метою статті є на основі аналізу публікацій, власних розрахунків та досліджень запропонувати власну модель та формулу розрахунку продуктивності праці на промисловому підприємстві.

Ефективність використання трудових ресурсів підприємства, перш за все, виражається у кількісній зміні показника продуктивності праці як одного з результативних показників діяльності підприємства.

В економічній літературі не склалось єдиного визначення, алгоритму розрахунку або єдиних показників для розрахунку продуктивності праці. Кожен з авторів має власну думку щодо змісту поняття «продуктивність праці».

На думку В. І. Титова, продуктивність праці - це плодотворність, продуктивність виробничої діяльності людей, тобто здатність конкретної праці створювати за одиницю робочого часу певну кількість продукції [2,

с.119].

На продуктивність праці впливають різні чинники. Резерви зниження витрат праці практично не обмежені. При сучасних методах управління ведеться пошук таких вимірників, які б показували зв'язок результатів і витрат з урахуванням економічних інтересів як окремих працівників, так і суспільства загалом. Як результат, використовується прибуток та фонд оплати праці [2, с.121].

Продуктивність праці вимірюється трьома методами:

1. Вартісний, при якому рівень продуктивності праці характеризується кошторисною вартістю робіт, що припадають на одного працівника промислово-виробничого персоналу.

2. Натуральний, при якому визначається продуктивність робітників у натуральних показниках. Натуральний метод є досить простим, однак він не враховує відмінностей у трудомісткості, не відображає якості продукції, а також рівень інтенсивності праці.

3. Нормативний (трудоий) - показує співвідношення фактичних витрат та певний обсяг робіт з витратами праці, які передбачені за нормою [2, с.120]. Трудоий метод заснований на вимірюванні обсягів випуску різномірної продукції і нормування витрат робочого часу. Недолік - динамічність норм, що вимагає їх постійного коригування [5, с. 215].

Використання В. І. Титовим у розрахунках показників прибутку та фонду оплати праці може призвести до спотворення результуючого показника продуктивності, адже задля оптимізації податкових зобов'язань підприємства знижують величину прибутку за рахунок збільшення операційних витрат.

Хотомлянський А. Л., Черната Т. Н. під продуктивністю праці розуміють її ефективність, плідність, тобто здатність конкретної праці виробляти в одиницю часу певну кількість продукції [5, с. 215].

Продуктивність праці - це результативність корисної праці, що визначає ефективність її застосування у конкретний проміжок часу. Продуктивність праці характеризується кількістю продукції, виробленої за одиницю робочого часу, або кількістю часу, витраченого на виробництво одиниці продукції. Вирібіток визначається відношенням обсягу виробленої продукції в натуральному, трудовому або

вартісному вираженні до часу витраченого на її виробництво, або до середньоспискового числа працівників і характеризує кількість продукції, виробленої за одиницю часу або одним працівником:

$$W = Q/T \quad (1)$$

де Q - обсяг виробленої продукції

W - виробіток

T - витрати робочого часу(середньоспискова чисельність працівників).

Перевагою вартісного методу є можливість порівняння різної продукції з витратами на її виготовлення як на окремому підприємстві або галузі, так і в масштабах економіки загалом.

Показники продуктивності праці, розраховані на основі валової або товарної продукції, мають свої переваги та недоліки. Недоліки полягають у тому, що рівень виробітку більшою мірою обумовлений витратами колишньої праці, ніж витратами живої праці.

Між показниками валової й товарної продукції є певні розходження. Це означає, що перший показник характеризує загальний обсяг виробничої діяльності підприємства, другий - обсяг, що надходить у певний період в економічний обіг.

З теоретичної точки зору найбільш точне визначення про внесок підприємства у виробництво продукції дає показник вартості чистої продукції - знову створеної вартості. Величина чистої продукції розраховується як різниця між обсягом валової продукції й сумою матеріальних витрат і амортизації[4, с.147-149].:

$$НП = ОВ - (МЗ + А) \quad (2)$$

або

$$НП = ЗП + ПР \quad (3)$$

де НП - обсяг чистої продукції;

ОВ - обсяг валової продукції;

МЗ - матеріальні витрати;

Таблиця 1. Ефективність використання трудових ресурсів ПАТ «Азовсталь» за 2010 рік порівняно з 2007, 2008, 2009 роками.

Показники	Роки				Відхилення 2010 р. порівняно з:			2010 рік у відсотках до:		
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Виручка тис. грн	16301011,4	26834187,6	15704523	11822430	-4447858	-15011757,6	-3882093	72,5	44,05	75,28
Виручка у зіваних цінах, тис. грн	16301011,4	14589165,8	12395045,8	15442923,9	-858087,5	853758,1	3047878,1	94,73	105,85	124,59
Середньооблікова кількість працівників, чол	22659	19216	14986	14538	-8121	-4681	-448	64,16	75,64	97,0
Середньорічна продуктивність праці грн/чол	719,41	1396,45	1047,95	813,21	93,79	-583,03	-234,75	113,04	58,24	77,6
Середньорічна продуктивність праці у зіваних цінах, грн/чол	719,41	759,22	827,11	1026,25	306,84	267,03	199,14	147,66	139,94	128,42
Середньорічна продуктивність праці без аутсорсінгу, грн/чол.	719,41	1184,26	693,08	521,75	-197,66	-662,51	-171,33	-	-	-

ЗП - заробітна плата з відрахуваннями на соціальне страхування;

ПР - прибуток підприємства;

А - амортизація.

На думку Жолонського Є., продуктивність праці - показник ефективності використання ресурсів праці. Для вартісного виразу продуктивності у світовій практиці частіше всього використовується показник чистої продуктивності праці або продуктивність доданої вартості:

$$VAP = \frac{\text{Додана_вартість}}{\text{Чисельність_працівників}} \quad (4)$$

Додана вартість - це те, що виробило підприємство за період часу, та уміщує витрати на оплату праці з нарахуваннями, амортизацію та прибуток від операційної діяльності до оподаткування [7, с. 46-47].

Процеси глобалізації призвели до посилення конкурентної боротьби на світових ринках як чорної, так і кольорової металургії.

Ремонтні служби є додатковим навантаженням на основний бізнес, який не дає можливість власникам підвищити капіталізацію компанії (IPO) і збільшити тим самим інвестиційну привабливість. Однакову з вітчизняними заводами кількість продукції на західних підприємствах випускає персонал чисельністю в кілька разів меншою, ніж у нас.

Аутсорсинг виробництва - це стратегія підприємства, згідно з якою воно на тривалий термін і цілком передає сторонній організації функцію з випуску окремих складових своєї продукції або щодо забезпечення основного (профільного) виробництва[1].

Таблиця 1 містить розрахункові дані, пов'язані з розрахунком продуктивності праці на підприємстві, а також залежність цього показника від зовнішнього фактору (попит) та внутрішнього (кількість працівників).

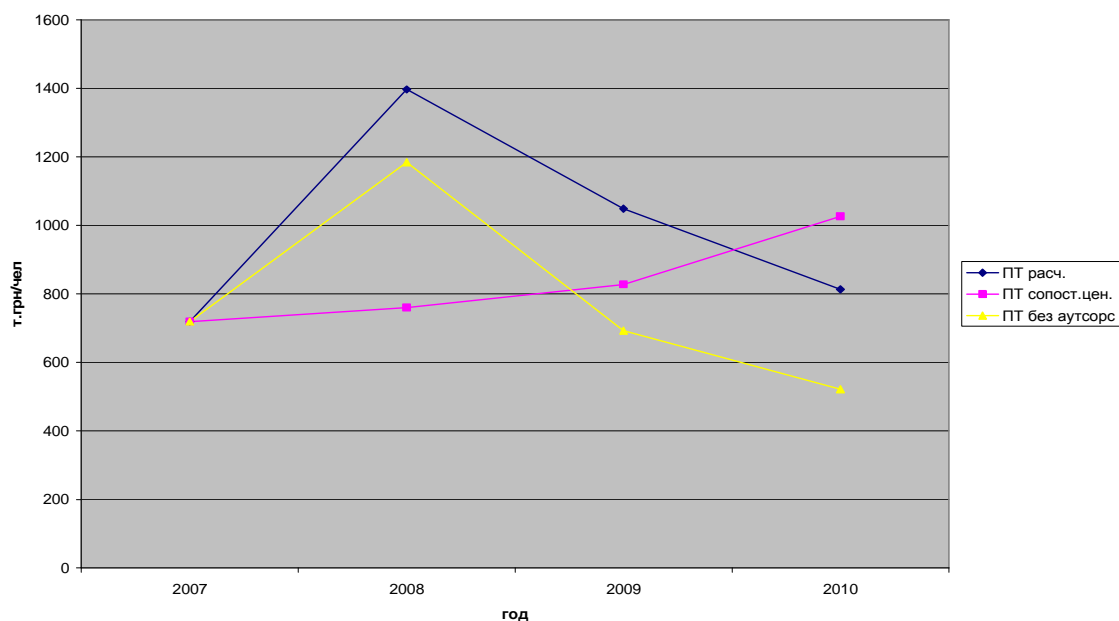

Рис. 1. Продуктивність праці на підприємстві за 2007-2010 рр., розрахована за різними підходами.

Ця таблиця дає можливість упевнитись у недоцільності використання при визначенні вартості бізнесу загальноприйнятого підходу до визначення показника продуктивності праці, оскільки політика підприємства, спрямована на аутсорсинг, призводить до значного спотворення сутності поняття «продуктивність праці». Адже продуктивність праці – це комплексний показник ефективності використання підприємством своїх можливостей та відслідковування процесу якісного розвитку підприємства.

Саме тому показник продуктивності праці на підприємстві з багатонаменклатурною продукцією має вигляд:

$$ПТ_{ОБ} = \frac{\text{Виручка}_{\text{від}_{\text{реалізації}}}}{\text{Загальний}_{\text{фонд}_{\text{оплати}_{\text{праці}}}}$$

де,

виручка від реалізації – отримана за звітний період сума надходжень від основної (виробнича діяльність) та неосновної діяльності (майнові права, патенти);

загальний фонд оплати праці – сума витрат на оплату праці працівників, які працюють у штаті підприємства та витрат на залучення працівників підрядних організацій, тобто загальна сума витрат на забезпечення операційного процесу.

Перевагами застосування даної формули є:

простота розрахунку;

не потребує спеціальних корегувань, адже дані для

розрахунків є декларованими, а не розрахунковими;

при проведенні порівняльного аналізу з іншими підприємствами не потребує детального їх дослідження, що дозволяє економити час;

не дозволяє маніпулювати даними за рахунок аутсорсингу;

відображає об'єм фактично реалізованої продукції, а не виробленої, що характеризує роботу відділів маркетингу та збуту;

показує інтенсивність використання трудового потенціалу;

стимулює виробництво та збут продукції.

Дані табл. 2, у якій наведені розрахункові дані продуктивності праці на основі формули 3, показують, що протягом чотирьох років продуктивність праці підприємства знаходилась на однаковому рівні, винятком є лише 2009 рік. Причиною відхилення стали кризові явища у економіці України та світу.

Таким чином, у статті проведено дослідження поняття «продуктивність праці», розглянуто різні трактування та методи розрахунку цієї категорії. Запропоновано стислу оцінку кожного із методів розрахунку та виявлено основні недоліки. Наведено власні визначення поняття «продуктивність праці» та формулу для розрахунку продуктивності для цілей оцінки вартості підприємства.

Таблиця 2. Продуктивність праці за 2007-2010 рр.

Показник	Роки			
	2007	2008	2009	2010
Виручка тис. грн.	16301011,4	26834187,6	15704523	11822430,4
Загальний фонд оплати праці: тис. грн	816691,1	1199767,3	1133914,2	534248,54
- робітники ПАТ «Азовсталь»	639574,0	1026356,0	1035486	376346,69
- робітники підрядних організацій	177117,1	173411,3	98428,2	157901,85
продуктивність праці.	19,96	22,36	13,85	22,13

Список літератури

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.equipnet.ru/articles/power-industry/power-industry_327.html.
2. Экономика предприятия [Текст] : учебник / В. И. Титов. – М. : Эксмо, 2007. – 416с. – (Высшее экономическое образование).
3. Економіка підприємства [Текст] : навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – К.:Атіка, 2006. – 528 с.
4. Економіка праці та соціально-трудові відносини [Текст] : навч. посібник для дистанційного навчання. – К.: Університет «Україна», 2007. – 306 с.
5. Хотомлянский, А. Л. Экономика предприятия [Текст] : учебное пособие / А. Л. Хотомлянский, Т. Н. Черната. – Мариуполь: Издательство ПГТУ. – 2007. – 548 с.
6. Стоимость компании: оценка и управленческие решения [Текст]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство «Альфа-Пресс», 2009. – 376 с.
7. Жолонський, Є. Фінансово-економічний аналіз бізнесу промислових компаній [Текст] / Є. Жолонський. – Х.: Фактор, 2007. – 320 с.

РЕЗЮМЕ

Толпежников Роман, Пастоцук Александр

Производительность труда для целей оценки бизнеса

В статье рассмотрены основные методы расчета производительности труда, их толкование в современной литературе и предложено собственное определение понятия «производительность труда» и расчет этого показателя для оценки стоимости предприятия.

RESUME

Tolpezhnikov Roman Pastoschuk Oleksandr

Productivity for the purpose of assessing business

The article discusses the basic methods for calculating productivity, their interpretation in modern literature and proposed own definition of "productivity" and the calculation of this indicator for company valuation.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2012 р.